

DOI:10.26104/NNTIK.2022.47.76.008

Бекбоева М.А., Нарбеков Б.

НАРЫН ОБЛУСУНДА АЙЫЛ ТУРИЗМИН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ

Бекбоева М.А., Нарбеков Б.

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА В НАРЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

М. Bekboeva, B. Narbekov

POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN THE NARYN REGION

УДК: 338.48 (575.2)

Бул макалада айыл туризмдин өнүктүрүүнүн, атап айтканда, Нарын облусу үчүн мааниси жана олуттуулугу жөнүндө сөз болот, анткени облуста 5 районду, бир райондук маанидеги шаарды, 63 айыл аймагын жана 135 айылдык калктуу конуштарды камтыган айыл аймактарынын потенциалы зор. Айылдык туризмдин конок үйлөрү, гастрономиялык туризм, дарылоо-чыңдоо туризми, агротуризм, окуялык туризм, экологиялык туризм (экотуризм, жашыл туризм), кол өнөрчүлүк туризми, маданий-этнографиялык туризм ж.б. түрлөрү барган сайын популярдуу болуп барат. Облусту өнүктүрүүнүн стратегиясында экономикалык, социалдык жана экологиялык көйгөйлөрдү чечүүгө мүмкүндүк берүүчү айылдык туризмдин айрым түрлөрүн өнүктүрүүгө басым жасалган.

Негизги сөздөр: айыл туризми, конок үйлөрү, гастрономиялык туризм, дарылоо-чыңдоо туризми, агротуризм, окуялык туризм, экологиялык туризм, кол өнөрчүлүк туризми, маданий-этнографиялык туризм.

В данной статье говорится о значимости и важности развития сельского туризма, в частности для Нарынского региона, т.к. в области имеется огромный потенциал сельских территорий, включающий 5 районов один город областного значения, 63 айыльных аймака и 135 сельских населённых пункта. Всё более популярными становятся такие виды сельского туризма как, гостевые дома, гастрономический туризм, лечебно-оздоровительный туризм, агротуризм, событийный туризм, экологический туризм (экотуризм, зелёный туризм), ремесленный туризм, культурно-этнографический туризм и др. В стратегии развития области делается акцент на развитие некоторых видов сельского туризма, который позволит решить экономические, социальные и экологические проблемы.

Ключевые слова: сельский туризм, гостевые дома, гастрономический туризм, лечебно-оздоровительный туризм, агротуризм, событийный туризм, экологический туризм, ремесленный туризм, культурно-этнографический туризм.

This article talks about the significance and importance of the development of rural tourism, in particular for the Naryn region, because. The region has a huge potential of rural territories, including 5 districts, one city of regional significance, 63 rural districts and 135 rural settlements. Such types of rural tourism as guest houses, gastronomic tourism, health tourism, agrotourism, event tourism, ecological tourism (ecotourism, green tourism), handicraft tourism, cultural and ethnographic tourism, etc. are becoming increasingly popular emphasis on the development of certain types of rural tourism, which will solve economic, social and environmental problems.

Key words: rural tourism, guest houses, gastronomic tourism, health tourism, agrotourism, event tourism, ecological tourism, handicraft tourism, cultural and ethnographic tourism.

Айыл туризмдин комплекстүү туристтик өнүмдү түзүү, илгерилетүү жана ишке ашыруу үчүн айыл жергесинин жаратылыштык, маданий-тарыхый жана башка ресурстарын жана анын спецификасын колдонууга багытталган туристтик тармактын сектору катары аныктоого болот. Жайгаштыруу каражаттарынын айыл жергесинде жайгашуусу милдеттүү шарт болуп саналат [3].

Айыл туризми биздин өлкөбүздө олуттуу келечекке ээ. Акыркы жылдарда бизде, бүткүл дүйнөдөгүдөй сыяктуу эле, туристтик агымдарды тышкы туризмден ички туризмге кайра багыттоо тенденциясы байкалууда, Кыргызстандын ар кыл региондорунда жана жаратылыш зоналарында эс алууга кызыгуу өсүүдө. Жалал-Абад, Ысык-Көл ж.б. сыяктуу өнүккөн курорттук зоналардагы курчап турган чөйрөгө жүктөмдү азайтуу, ушундан улам жаңы туристтик зоналарды издөө зарылдыгы менен байланышкан экологиялык фактор улам көбүрөөк мааниге ээ болуп барат.

Айыл туризми туристтик бизнестин башка түрлөрүнө салыштырмалуу бүтүндөй бир катар артыкчылыктарга ээ:

- Турбизнестин эң үнөмдүү түрлөрүнүн бири болуп саналат;
- Туристтер үчүн өтө жагымдуу, ыңгайлуу жагдай түзүүгө мүмкүндүк берет (турист кардар эмес, мейман);
- Инвестициялардын толук коопсуздугун камсыз кылат;
- Өздүк чарбага инвестициялар түрөнүмдүн эң жок дегенде материалдык-техникалык бөлүгүн түзүүдө сапатты кепилдейт;
- Сабаттуу уюштурулган учурда «баа-сапаттын» жакшы көрсөткүчтүн камсыз кылат, б.а. атаандаштыкка жөндөмдүү бааларды кармап турууга мүмкүндүк берет [2, 6].

Социалдык планда айыл туризми чарбалык ишмердиктин бир түрү катары айыл жергесинин жашоочуларын ынтымакташтыруунун фактору болуп калууда, анткени сапаттуу жана комплекстүү турөнүмдү түзүү үчүн кошуналардын кызматташуусуна табигый керектөө жаралат; улуттук элеттин мүнөздүү келбетин, салттуу кол өнөрчүлүктү, маданий-тиричиликтик салттарды кайра жаратат, сактайт, популярлаштырат; айыл калкын жумуш менен камсыз кылат, ушунун өзү менен айыл жергесинен көчүп кетүүлөрдүн жана айылдын деградациясынын алдын алат; туристтик ишмердиктин келечектүү, жаңы өзгөчө багыты болуп саналат; айылдын, райондун, региондун өнүгүшүнө, элет жериндеги жашоонун деңгээли жана сапатын жогорулатууга, жергиликтүү бюджеттердин толугуна көмөктөшөт; элет аймагынын базасындагы жергиликтүү экономиканын динамикалуу жана жогорку кирешелүү секторунун калыптанышына өбөлгө түзөт.

Бүгүнкү күндө айыл туризмдин конок үйлөрү, гастрономиялык туризм, дарылоо-чыңдоо туризми, агротуризм, окуялык туризм, экологиялык туризм, (экотуризм, жашыл туризм), кол өнөрчүлүк туризми, маданий-этнографиялык туризм ж.б. сыяктуу түрлөрү көбүрөөк өнүккөн.

Мисалы, айыл жергесинде жайгашкан конок үйлөрү көп учурда иштеп жаткан жеке көмөкчү чарбанын жана дыйкандык-фермерлик чарбанын базасында жаралат. Эс алуучунун үйдү каалаган ыңгайлуу мөөнөткө ижаралоого жана тынчтыктан, жаратылыш менен баарлашуудан ырахат алууга мүмкүнчүлүгү бар. Айылдагы үйдө эс алуу шаардык адам үчүн дайыма өзгөчө бир нерсе. Айылда эс алуунун мындай түрүнө көп учурда дем алыш күндөрдө алыс жакка кетүүнү, ызы-чуудан жана гүйшүктөн эс алууну, жаңы иш жуманын алдында кубатын калыбына келтирүүнү каалаган чоң шаарлардын жашоочулары көңүл бурушат. Кээ бирде кичинекей балдары бар энелер үйдү жай мезгилине кубануу менен ижаралашат. Интернеттин өнүккөн доорунда аралыктан иштеген адамдар тарабынан да суроо-талап жаралат [2, 8-б.].

Туризмдин гастрономиялык түрү улуттук ашкана жана суусундуктар менен тааныштырат. Башка өлкөлөргө турлар өзгөчө суроо-талапка ээ. Бул жагдай башка өлкөнүн ашканасы көбүрөөк экзотикалуу, ал жараткан таасирлер көбүрөөк күтүлбөгөн болушу менен шартталган. Эс алуунун мындай түрү сезондуулук түшүнүгүн четке кагат, анткени таң каларлык ашканадан ырахат алуу үчүн жакшы аба ырайы зарыл эмес. Гастрономиялык туризм, улуттук ашканага басым кылса да, гастрономияны гана эмес, жашап турууну, атактуу жерлер жана улуттук маданият менен таанышууну да камтыйт [4].

Дарылоо-чыңдоо туризми – байыркы мезгилден

бери белгилүү медициналык туристтик багыт. Бүгүнкү күндө бул чыңдоочу процедуралардын ар кыл түрлөрүнө негизделген өзүнчө курорттук индустрия. Адатта буга минералдык суу ванналары, ылай аппликациялары, укалоо, ароматерапия жана башка дарылоо процедуралары кирет.

Агротуризм айылда эс алуунун айыл чарба өндүрүшүнө колунан келишинче катышууну камтыган түрү болуп саналат. Бул түрдүн өзгөчөлүгү болуп саякатчы айыл жергесине, фермага волонтер-жардамчы катары келиши, мунун ордуна ал турак жайды, тамак-ашты жана кандайдыр-бир жумушка үйрөтүүнү алышы эсептелет. Адатта, тигил же бул фермадагы жумуштун өзгөчөлүгүнө жараша шарттары ар кандай болот. Агротуризм көп учурда айыл туризмдин бир нече түрүн дароо камтыйт, бул аны өзгөчө жагымдуу кылат. Азыркы учурда дүйнөнүн каалаган жеринен өзүн үчүн кызыктуу долбоорду табууга мүмкүндүк берүүчү интернет-ресурстар көп. Туризмдин мындай түрү өзгөчө бюджеттик (арзан) катары саналат, ошондуктан ал европалык фермаларга барууну жактырган биздин мекендештерибиздин арасында өтө популярдуу [1, с. 136-138].

Окуялык туризм – фестивалдардын же майрамдардын тегерегинде турларды калыптандыруу менен мүнөздөлгөн туризм багыты. Бул эл аралык же регионалдык маанидеги иш-чаралар болушу мүмкүн. Спорттук мелдештер, тарыхый реконструкциялар, концерттер, гастрономиялык фестивалдар, жармаңкелер болушу ыктымал. Башкысы, окуя өзгөчө болууга, өзүнө көп сандаган адамдарды тартууга тийиш.

Экологиялык туризм (экотуризм, жашыл туризм) акыркы мезгилде популярдуу болуп барат жана анын башкы максаты болуп жаратылышка терс таасирди кыскартуу жана адамдардын экологиялык сабатын жогорулатуу саналат. Саякаттардын бул түрүн уюштуруучуларынын өз программасын адамдын кандай экологиялык из калтыра турганын эсепке алуу менен ойлонуп чыгууну талап кылат. Анан бул из, албетте, жагымдуу болууга тийиш. Программага илимий-изилдөөчүлүк экспедициялар, адамдын колу тийбеген жапайы жерлерге баруу, жөө жүрүү маршруттарында жаңы чыйырларды салуу, дарак отургузуу, коруктарды таштандыдан тазалоо, фотоаңчылык, жөө, велосипедчен, атчан сейилдөө, чатырларда же экоүйлөрдө жашоо, альпинизм жана дарыя менен кайыкта түшүү, тоого жүрүштөр жана башка көптөгөн нерселер киргизилиши мүмкүн. Экотуризмдин идеялары волонтерлорлук долбоорлордун базасында ишке ашырылышы мүмкүн. Бул жагдай жашыл туризмди көптөгөн адамдар үчүн жеткиликтүү кылат [8].

Кол өнөрчүлүк туризми туристтерге байыркы элдик өндүрүштөр жөнүндө жаңы билимдерди алууга мүмкүндүк берет. Туристтер үчүн элдин өзүнчөлүгүн

жана улуттук колоритти көрүүгө жана сезүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. Айылда балдар менен чогуу эс алууга өтө жакшы ылайык келет, анткени өсүп келе жаткан муунду ата-бабаларыбыздын салттары менен тааныштыруу өзгөчө маанилүү. Коомчулуктун салттуу кол өнөрчүлүккө көңүл буруусу байыркы технологияларды жана элдик чеберчиликтин көркөм салттарын кайра жаратууга көмөктөшөт.

Маданий-этнографиялык туризм бул аймакта азыр жашап жаткан же качандыр-бир убакта жашаган этностун маданиятына сүнгүп кирүүгө мүмкүндүк берет. Улуттук салттар, тил, архитектура, кол өнөрчүлүк, рухий ишенимдер иликтөө объектилери болушу мүмкүн.

Бүгүнкү күндө Нарын облусунда элет аймактарынын зор потенциалы бар жана туризм, өзгөчө айыл жергесинде кошумча жумуш орундарын түзүп жана калктын байгерчилигин жогорулатып, социалдык көйгөйлөрдү чечүүдө маанилүү роль ойнойт. Нарын облусунун курамына 5 район (Ак-Талаа району, Ат-Башы району, Жумгал району, Кочкор району, Нарын району), бир облустук маанидеги шаар – Нарын шаары, 63 айыл аймагы жана 135 айылдык калктуу пункт кирет. Калкы 289,6 миң кишини түзөт [8].

Нарын облусу жогорку туристтик потенциалга ээ, анын аймагында уникалдуу жаратылыштык ресурстардын кеңири спектри, улуттук, маданий жана тарыхый мурастын объектилери топтолгон. Региондо

өткөн жылы Нарын туристтик ассоциациясы (НТА) түзүлгөн жана кышкы, тоолук жана экотуризмди өнүктүрүүгө багытталган туризмди өнүктүрүүнүн 5 жылдык стратегиялык планы иштелип чыккан. Региондун жагымдуулугун ачып берүү максатында, Борбордук Азия Университетинин колдоосу менен Нарын облусунун эң кооз жерлери жөнүндө эл аралык сапаттагы видеоролик тартылган. 2022-жылы Нарын шаарында туристтик маалымат борборун ачуу жана бул ишти келечекте облустун бардык райондук борборлоруна жайылтуу пландалган. Ошондой эле региондун ар кыл бурчтарында чет өлкөлүк туристтердин жашап туруусу үчүн бардык заманбап шарттары бар кемпингдерди уюштуруу боюнча иштер жүргүзүлүүдө, ал эми тейлөөнүн жогорку сервиси жана максималдуу ыңгайлуулук туризмди өнүктүрүүдөгү башкы маселе болуп саналат. Нарын облусунда бир жолу болуп кеткен ар бир турист бул жакка көп жолу кайтып келүүнү каалашы керек. Мамлекет тарабынан да туризмди өнүктүрүүгө чоң көңүл бурулууда, 2022-жылы мамлекет туризмди өнүктүрүүгө бюджеттен 1 млрд. сом бөлөт. Жыл өткөн сайын Нарын облусуна келген туристтердин саны өсүүдө. Мисалы, 2017-жылдан 2021-жылга чейин Нарын облусуна 150 миңден ашык турист келип кеткен. 1-таблицада туристтердин бул жылдар ичиндеги динамикасы көрсөтүлгөн.

1-таблица

Нарын облусуна 2017-2021-жылдары келип кеткен туристтердин саны

	2017-ж.	2018-ж.	2019-ж.	2020-ж.	2021-ж.
Нарын облусу	29948	35109	35546	1869	21803
Ак-Талаа району	4402	5045	4919	229	598
Ат-Башы району	9727	9955	10223	187	4421
Жумгал району	1887	1932	2111	188	836
Кочкор району	3454	3286	3523	95	239
Нарын району	6800	10452	10661	450	13347
Нарын шаары	3676	4439	4909	711	2362

2020-жылы коронавирустук инфекцияга байланышкан пандемия өлкөлөрдүн чегинен чыгууга жана кирүүгө салынган тыюулардан улам туристтердин санынын төмөн түшүүсүнө алып келген [8].

Салттуу түрдө, региондогу туризмдин негизги багыттары болуп маданий-таанып-билүүчүлүк (51%) жана курорттук-рекреациялык (29%) туризм саналат. Акыркы жылдарда экологиялык жана окуялык туризмдер өнүгө баштады, алардын үлүшүнө турлардын 18%ы жана 2%ы тиешелүү түрдө туура келет. Региондо туризмдин салттуу эмес, альтернативдик багыттарын өнүктүрүү региондун уникалдуу тоолуу рельефи менен шартталган – тоо чокулары, мөңгүлөр, үңкүр-

лөр, көлдөр, дарыялар альпинизмди, тоо лыжа туризмин, рафтингди өнүктүрүүгө мүмкүндүк түзөт, ал эми жергиликтүү тоолордун ден соолук чыңдоочу касиети өзгөчө – Нарын району бийик тоолуу ден соолук чыңдоо жергеси катары эсептелүүгө укуктуу [7].

Бул маалыматтар жалпысынан облустун туристтик потенциалы бир катар чектөөчү факторлордон жана көйгөйлөрдөн улам толук өлчөмдө колдонулбай жатканын көрсөтөт.

Бүгүнкү күндө региондогу туристтик тармактын өнүгүшүндөгү негизги көйгөйлөр төмөнкүлөр:

- учурдагы мыйзамдардын, анын ичинде, инвестициялоо жана салык салуу маселелери боюнча мый-

замдардын мүчүлүштүктөрү. Айрым мыйзам алдындагы актылардын ортосунда карама-каршылыктар жана алардын мыйзамдарга шайкеш эместиги бар, булар туризмди өнүктүрүү үчүн жагымдуу шарттарды толук өлчөмдө камсыз кылууга мүмкүндүк бербей, туризм чөйрөсүндөгү коммерциялык тобокелдиктердин өсүшүнө алып келет, туристтердин келүүсүн көбөйтүүгө жана бул тармакка жеке инвестицияларды тартууга тоскоолдук кылат;

- республикадагы учурдагы виза жана уруксат тутумунун мүчүлүштүктөрү да туристтердин укуктук жактан начар корголгону, маалыматтык кызматтардын өнүкпөгөнү, ошондой эле коңшу мамлекеттердин жагымсыз визалык саясаты менен чогуу туристтердин агымын чектейт;

- меймандостук чөйрөсүндө алектенген адистердин жетишсиз кесиптик даярдыгы көрсөтүлүп жаткан кызматтардын сапатынын жетишсиздигин шарттайт; айыл калкынын туристтик ишмердикке начар тартылгандыгы;

- инфратүзүмдүн (анын ичинде транспорттук түзүмдүн) жетишсиз деңгээлде өнүккөндүгү активдүү өнүгүп жаткан туризмдин керектөөлөрүнө жооп бербейт. Автожолдордун абалын жакшыртуу боюнча иштер (мисалы, республикалык бюджеттин эсебинен Таш-Рабат маршрутунда жалпы суммасы 2,5 млн. сом болгон көпүрө курулду) дайыма жүргүзүлүп жатканына карабай, акча каражаттары чектелген жана ошондуктан унаа коммуникацияларынын абалы туризмди өнүктүрүүнү олуттуу чектеп жатат.

Түзүлгөн кырдаалда региондогу туризмди өнүктүрүүнүн максаттары болуп төмөнкүлөр саналат:

1. Региондун туристтик потенциалын өстүрүү жана диверсификациялоо, б.а. туристтердин талаптарын жана керектөөлөрүн толук кандуу канааттандыруучу, атаандаштыкка жөндөмдүү туристтик тармакты өнүктүрүү үчүн базалык шарттарды түзүү.

2. Туристтердин агымын чоңойтуу жана, натыйжада, региондун туристтик ишмердиктен түшкөн кирешелерин чоңойтуу.

Коюлган максаттарга жетүү үчүн бул тармакты өнүктүрүүнүн төмөнкүдөй артыкчылыктуу маселелерин чечүү зарыл:

- туризмдин маданий-таанып-билүүчүлүк жана курорттук-рекреациялык багыттарынын потенциалын өстүрүү;

- туризмдин альтернативдик багыттарын: экологиялык жана окуялык багыттарды калыптандыруу жана өнүктүрүү;

- региондун туристтик кызматтарынын сапатын жана жагымдуулугун жогорулатуу;

- транспорттук жана коммуникациялык инфратүзүмдү өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү;

- жашоочуларга консалтингдик, билим берүүчүлүк жана уюштуруучулук кызматтарды, ошондой эле ар кыл тектеги кызмат көрсөтүүгө, элдик кол өнөрчүлүктү өнүктүрүүгө жана этносувенирлерди, кийимдерди ж.б. өндүрүүгө байланышкан долбоорлорду микронасыялоо кызматтарын сунуштоо аркылуу жергиликтүү калктын туристтик кызмат көрсөтүү процесстерине толугураак тартылуусу үчүн шарттарды өнүктүрүү.

Нарын облусундагы туризмдин салттуу жана альтернативдик багыттарынын потенциалын өстүрүү боюнча маселелерди чечүү, биринчи кезекте, өзгөчө кооз тоолуу жерлерде жаңы конок үйлөрүн куруу, мурдагы конок үйлөрдү кеңейтүү жана жаңы боз үй шаарчаларын жана эс алуу зоналарын түзүү менен байланыштуу. Бул үчүн төмөнкү иш-чараларды ишке ашыруу зарыл: жалпы (улуттук) жана жергиликтүү (облустук деңгээлдеги) процедуралар жана мыйзам талаптары туризм объектилерин өнүктүрүү жана куруу үчүн жер үлүштөрүн бөлүү жана пайдалануу процессине кандайча кедерги тийгизип жатканына анализ жүргүзүү; анализдин натыйжалары боюнча жергиликтүү процедураларды жөнөкөйлөтүү жана/же улуттук деңгээлдеги мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү киргизүүнү демилгелөө; түйүндүү көйгөйлөрдү жана чечүүнүн сунушталган жолдорун аныктоо үчүн Нарын облусунда туризм чөйрөсүндө иштеген ишкерлер менен бизнес-форумду уюштуруу жана өткөрүү, туроператорлордун өзгөчө корголгон жаратылыш аймактары (ӨКЖА), коруктар менен илимий жана билим берүүчүлүк турларды уюштуруу боюнча макулдашууларды түзүшү; Таш-Рабат тарыхый эстелигинин жыл бою кайтарылышын уюштуруу; мамлекеттин, бизнестин жана жергиликтүү жамааттардын үлүштүк катышуусу принциби менен Соң-Көл, Көл-Суу ж.б. көлдөрдүн тегерегин жыл сайын тазалоону уюштуруу.

Региондун туристтик кызматтарынын сапатын жана жагымдуулугун жогорулатуу боюнча маселелер «Кыргыз Шырдагы» фестивалы, Соң-Көлдөгү улуттук ат оюндары, «Көчмөндөр оюндары», «Кыргыз Көчү» фестивалы сыяктуу Нарын облусунда өткөрүлүүчү окуяларды өлкөнүн жылдык окуяларынын каталогуна киргизүү; боз үй шаарчаларында улуттук шоуларды – кийиз буюмдарын өндүрүүнү чагылдырган шырдак-шоу, фольклордук шоу ж.б. өткөрүү; туристтерге жана туроператорлорго регион боюнча «маалыматтардын толук топтомун», б.а. эң жагымдуу жерлердин картасын даярдап берүүгө жөндөмдүү жарнамалык-маалыматтык борборду түзүү; жайгаштыруу каражаттарындагы орундарды брондоо, атактуу жерлер, жеткиликтүү турлар жана туризм багыттары (кымыз менен дарылоо, апитерапия, туз шахтасында да-

рылоо ж.б.), флоранын, фаунаынын эндемикалуу түрлөрү, облустун уникалдык экотутумдары жөнүндө маалыматтарды камтыган региондун туризми боюнча веб-сайтты түзүү аркылуу чечилет. Мындай маалыматтар туристтерди гана эмес, илимий кызматкерлерди да тартат, бул ата-мекендик жана чет өлкөлүк ЖОЖдор жана ИИИлер үчүн илимий экспедицияларды уюштурууга мүмкүндүк берет.

Жергиликтүү калкты туристтик кызмат көрсөтүү процесстерине толугураак тартуу үчүн Коммуникация, маалымат жана туризм министрлигинин Туризм департаментинин, Курчап турган чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы мамлекеттик агенттигинин жана эл аралык уюмдардын колдоосу жана кызматташтыгы менен жергиликтүү жамааттар үчүн жергиликтүү туристтик бизнес-долбоорлорду түзүү жана каржылоо боюнча өтүнмөлөрдү берүү маселелери боюнча окутуучу курстарды өткөрүүнү уюштуруу; жыл сайын курчап турган чөйрөнү коргоо менен туризмди өнүктүрүүнүн өз ара байланышы боюнча окутуучу семинарларды өткөрүп туруу; ошондой эле жергиликтүү жашоочулардын арасынан гиддерди даярдоону уюштуруу.

Эгер туристтик тармакты өнүктүрүү боюнча күтүлгөн иш-чаралар ишке ашырылса, анда туристтер

агымы 20%га чоңоюшу; туристтик тейлөөнүн сапатынын жогорулашы; учурдагы туристтик объектилердин сакталышы жана жаңы туристтик өнүмдөрдүн түзүлүшү, туристтик ишмердиктен кирешелердин 25%га өсүшү мүмкүн.

Адабияттар:

1. Программа развития Нарынской области на 2022-2026 годы. - Нарын, 2022. - 48 с.
2. Рекомендации по организации сельских гостевых домов. Учеб.мет. пособие // Коми региональный некоммерческий фонд «Серебряная тайга». - Сыктывкар, 2011. - 37 с.
3. Темирбулатова М.А., Кластерно-инновационное развитие туризма на сельских территориях [Текст]: автореф. дисс... к.э.н.: 08.00.05 / М.А. Темирбулатова. - Астана, 2008. 144 с.
4. Food Tourism Around the World Development, management and markets Edited by C. Michael Hall, Liz Sharples, Richard Mitchell, Niki Macionis and Brock Cambourne. Copyright 2003, Elsevier Ltd. All rights reserved, 223 p.
5. The benefits of agritourism: Two case studies in the Western Cape. By Chantell van Nieker. March 2013 Copyright © 2013 Stellenbosch University, 385 p.
6. Режим доступа: <http://www.stat.kg>
7. Режим доступа: <http://www.open.kg/about-kyrgyzstan/nature/mountains-and-glaciers/glaciers/1404-ledniki-kyrgyzstana.html>
8. Режим доступа: <http://www.deptourism.gov.kg>